

KÜÇÜK İŞLETMELERİN DEMOGRAFİK PROFİLLERİ VE BAZI SORUN ALANLARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA (OSTİM ÖRNEĞİ)

Sanem ALKIBAY

(Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Beşevler, Ankara)

Neşe SONGÜR

(Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Beşevler/ Ankara)

Özet:

Bu araştırmanın amacı, Ankara Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM)'nde faaliyet gösteren işletmelerin imalat ve hizmet sektörleri bazında işletme profillerini ve sorun alanlarını belirlemektir. Bu amaçla OSTİM'de tam sayım yapılarak 2030 işletmeye yüz yüze anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgular; sanayi sitesinin hizmet sektöründe yoğunlaştığı, %80'inin çok küçük işletmelerden oluştuğu, yıllık iş gücü devir oranının yüksek olduğu, işletme sahip/ortaklarının eğitim düzeyi düşük, ancak mesleki deneyimi yüksek gençlerden oluştuğu yönündedir. Ayrıca, işletmelerin en önemli sorun alanlarını sırasıyla finansman, pazarlama ve personel oluşturmaktadır.

Abstract:

Demographic Profiles of Small Sized Business and A Research on Their Problems (With OSTİM Taken As A Sample)

The purpose of this study is to investigate the sectional-enterprise profile and their problems with the sampling from OSTİM Ankara. For this purpose an original questionnaire was administrated face to face with 2030 enterprises. According to results, service sector is condensed

Anahtar Sözcükler: Küçük ve Orta Ölçekli İşletme; Girişimcilerin Profili.

Keywords: Small and Medium Sized Business; Profile of Enterprises .

in the area, 80 %of the site is occupied by very small enterprises, annual personnel turnover rate is high, education level of the owners or partners are low but their work experiences are well developed. In addition to these, it was specified that the basic problems are financing, marketing and personnel management respectively.

1. Giriş:

Günümüzde istihdam sağlama ve büyümei gerçekleştirmede önemli rol üstlenen küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ), yerel ve bölgesel gelişmenin itici güçleri olarak görülmektedir. Özellikle, sağlam yapılı, büyümeye elverişli KOBİ'lerin, esneklik özellikleri nedeniyle, büyük ölçekli işletmelere göre değişen çevresel koşullara daha çabuk uyum gösterdikleri, dolayısı ile pazar fırsatlarını yakalamada daha şanslı oldukları düşünülmektedir.

Gelişmiş ülkeler dahil çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalarda, KOBİ'lerin tüm işletmeler içindeki oranının yaklaşık %98 olduğu belirlenmiştir. Bu oran Türkiye'de %99.8 dir (Mucuk 1997:116; Sarıaslan 1996:9). Ayrıca tarım kesimi hariç ekonomimizin sağladığı toplam istihdamın %76.7'sini KOBİ'ler sağlamakta, toplam yatırım içindeki payları %26.5, yarattıkları katma değer oranı ise %38 dir (Sarıaslan 1996: 9, 77).

Literatür incelendiğinde, işletmeler içindeki oranının bu kadar yüksek olmasına rağmen, KOBİ' lere ilişkin genel kabul görmüş bir tanım veya ortak ölçü bulunmadığı dikkati çekmektedir. Ülkeden ülkeye, aynı ülkede farklı iş kollarında, hatta zaman içinde aynı iş kolunda bile farklı ölçüler kullanılmaktadır (Bates 1990:553; Gücelioğlu 1992:XIII; Gümüsoğlu 1993:290; Özgen, Doğan 1997:14; Müftüoğlu 1993:97-98; Müftüoğlu 1997:100). KOBİ tanımı yapılırken kullanılan ölçütler nitel (girişimcinin işletmede fiilen çalışıyor olması, riski üstlenmesi, sahiplik, girişimcilik ve yöneticiliğin tek elde birleşmesi, uzmanlaşma ve işbölümü derecesi, yönetimin ve mülkiyetin bağımlılık derecesi, sermaye piyasalarında bulunabilirlik, aile bireylerinin işletmede fiilen çalışması ve potansiyel katkılarının değerlendirilmesi) ve nicel ölçütler (çalışan kişi sayısı, işgücünün toplam çalışma süresi, işgücü maliyeti toplamı, sabit varlıkların miktarı ve değeri, makina sayısı ve değeri, kullanılan alan, kullanılan malzeme miktarı ve maliyeti, toplam sermaye, öz sermaye, çalışma sermayesi, sabit sermaye, sipariş sayısı ve değeri, işletme kapasitesi, kapasite kullanım oranı, satış tutarı, kar hacmi, katma değer, ödenen vergi tutarı,piyasa payı, ihracat/satış tutarı oranı v.d.) olmak üzere başlıca iki grup altında toplanmaktadır (Müftüoğlu 1997:43-96).

Gerek ifade gücü, gerek sağlıklı bir ölçüt olması ve gerekse uygulanabilirlik açısından en çok kullanılan ölçüt, nicel ölçütler içinde anılan çalışan kişi sayısıdır (Mucuk 1999:114; Müftüoğlu 1997:95). Nootboom'a göre (Çilingir, Sayın 1995:3; Nootboom 1988:301), küçük sanayi tanımlamasında çalışanların sayısı diğer ölçütlere göre daha önemlidir. Çünkü "kişiselik" ve "bağımsızlık" gibi küçük girişimciliğin temel özellikleri çalışan sayısı ile bağlantılıdır. Bu kapsamda bağımsızlık, karar verme ve sorumluluk alma konularında kendi kendine yeterli olma anlamını taşımaktadır. Girişimcinin temel özelliği işinin amacını bizzat kendisinin belirlemesi ve dolayısıyla genel olarak ürün çeşidine, üretim tekniğine, pazar ve yer seçimine kendisinin karar vermesidir.

Türkiye'de küçük ve orta boy işletmeler için sektörel ve kurumsal bazda çok farklı ölçütler kullanılmaktadır. Ülkemizdeki küçük ve orta boy işletmelerin finansman bankası olarak kurulan Halk Bankası na göre; en çok 100 kişi çalıştıranlar küçük, en çok 250 kişi çalıştıranlar orta ölçekli işletme kabul edilmekte ve her biri için belirli sabit yatırım tutarları da belirtilmektedir (Müftüoğlu 1998:136; Sariaslan 1996:6). Küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi ve geliştirilmesi amacı ile kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı (KOSGEB), kuruluş kanununa göre; 1-50 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük, 51-150 arası işçi çalıştıranlar işletmeler orta boy işletme olarak kabul edilmektedir (Sariaslan 1996:6). Eximbank KOBİ ihracat kredisinde, küçük ve orta boy işletmeleri 1-150 işçi çalıştıran üretime dönük sanayi işletmeleri şeklinde; KOBİ destek kredisinde ise, en çok 100 işçi çalıştıran ve belirli sabit yatırım tutarı olan işletmeleri KOBİ olarak tanımlamaktadır (Sariaslan 1996:6; Mucuk 1999:116). Devlet İstatistik Enstitüsü'nün en son küçük ve orta boy işletme tanımında dörtlü bir sınıflandırmaya gidilmektedir. Buna göre 1-9 personel çalıştıran işletmeler çok küçük işletme, 10-49 personel çalıştıranlar küçük işletme, 50-99 personel çalıştıranlar işletmeler orta ölçekli işletme ve 100 den fazla personel çalıştıran işletmeler de büyük işletme olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) da kabul etmektedir (Müftüoğlu 1998:133).

Türkiye'de KOBİ'lerin yapılarını, sorunlarını ve profillerini belirlemeye yönelik örnekleme dayalı çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalara göre; küçük ve orta boy sanayi işletmelerinin çok çeşitli konularda önemli bir eğitim açığı bulunduğu (MPM 1993), yaklaşık %72' sinde herhangi bir eğitimin yapılmadığı (DİE 1994:110), eğitim yapılan işletmelerde ise, organize eğitim payının ancak %30 lar civarında olduğu belirlenmiştir. DİE tarafından yapılan bir araştırmada, küçük ölçekli sanayi işletme sahip ve yöneticileri arasında yükseköğretim veya fakülte bitirenlerin oranının %38.8 gibi düşük bir oranda

olduğu (DİE 1994:105) belirlenmiştir. Yükselen (1992:14), Çukurova Bölgesi'nde 77 KOBİ üzerinde yaptığı bir araştırmasında; işletmelerin yaklaşık %65 'inde işletme/iktisat konularında öğrenim görmüş yönetici bulunmadığını belirlemiştir. Ayrıca araştırmada, herhangi bir kurs, seminer vb. çalışmaya gönderilen personelin de olmadığı saptanmıştır. Ancak, Özgen ve Doğan (1997:64-95) tarafından yapılan bir araştırmada, KOBİ yöneticilerinin %56'sının üniversite ve yüksek lisans mezunu oldukları ortaya konulmuştur. Yazarlar bu oranın yüksek çıkmasını, örnekleme alınan 150 işletmenin çoğunun tesadüfen orta ölçekli işletmeler olmasına bağlamışlardır. KOBİ sahip ve yöneticilerini deneyim açısından inceleyenler (Uludağ, Serin 1991:48-52) genellikle bu kişilerin deneyimsiz olduklarını saptamışlardır. KOBİ'ler hukuki yapı açısından incelendiğinde ise, KOBİ'lerin kurumsallaşma eğilimi içinde olduklarını vurgulayanların yanı sıra (Uludağ, Serin 1991:43), şahıs şirketlerinin ilk sırada yer aldığını belirten araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Çilingir, Sayın 1995:17).

Türkiye' deki KOBİ' ler üzerine yapılan araştırmaların, genellikle imalat sektörü ya da belirli imalat alt sektörü işletmelerini kapsamaması, güncel ve bölgesel özellik taşıyan net bilgilere ulaşılmasını güçleştirmektedir. Bu noktadan hareketle bu araştırmanın amacı, Türkiye' de büyüklük açısından önemli bir küçük sanayi sitesi örneği oluşturan Ankara OSTİM' de, hem imalat hem de hizmet işletmelerini tam sayım yoluyla birlikte inceleyerek profillerini ve sorun alanlarını belirlemektir.

2. Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Evreni

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'nin en büyük, küçük sanayi sitelerinden birisi olan Ankara Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM)'nde yer alan işletmelerin, işletme kimliklerini, işgücü yapılarını, işletme sahip ve ortaklarının demografik özelliklerini, profesyonel yönetici istihdam etme durumlarını ve genel sorun alanlarını belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde OSTİM' de yer alan işletmelerin; imalat sektörü, hizmet sektörü ve her iki sektörde birden çalışma durumları, ana sektörlerin alt sektörlerle göre dağılımı, işletmelerin işletme büyüklüklerine göre dağılımı, işletmelerin hukuki yapıları ve yaşları, çalışan personelin mesleki yapılarına göre dağılımı, girişimcilerin yaş, eğitim ve mesleki deneyim durumları, işletmelerin profesyonel yönetici istihdam etme durumları, yöneticilerin eğitim düzeyleri, işletmelerde uygulanan eğitim faaliyetleri ve işletmelerin genel sorun alanları saptanmaya çalışılacaktır.

Tam sayım yapılarak, Ankara OSTİM'de yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerin profilinin ortaya konulması, genel sorun alanlarının belirlenmesi ve elde edilecek bilgiler ışığında öneriler geliştirilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet güçlerini artırma yönünde yapılabilecek girişimlere ışık tutacağı düşüncesi bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma için gerekli verilerin elde edilmesinde anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken hem yerli, hem de yabancı literatürden yararlanılmış, OSTİM sanayi sitesinde yer alan bazı işletme sahipleri ile görüşülerek olası sorular ve şıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca KOSGEB Ankara OSTİM Küçük İşletmeler Geliştirme Merkez Müdürlüğü üst düzey yetkililerinin de görüşleri alınarak anket formu düzenlenmiştir. 50 işletmeye ön anket yapılmış, ön anket sonucunda ankete katılan işletme sahip ve yöneticilerinin soruları nasıl algıladıkları ve nasıl cevaplandıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Ön anket uygulamasında anlaşılamayan sorular düzeltilmiş ve anket formuna son şekil verilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin imalat ve hizmet alt sektörleri bazında sınıflandırılmasında, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması (ISIC Rev:2) kullanılmıştır (DİE Yıllık İmalat ve Hizmet Sanayi İstatistikleri 1995:XIII). Buna göre, imalat işletmeleri 9 alt sektör, hizmet işletmeleri de 12 alt sektör bazında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada işletme büyüklüğünün belirlenmesinde, işletmede çalışan personel sayısı temel alınmış ve DİE'nün dörtlü sınıflandırması kullanılmıştır. Buna göre; 1-9 kişi çalıştıran işletmeler "**çok küçük işletme**", 10-49 kişi çalıştıran işletmeler "**küçük işletme**", 50-99 kişi çalıştıran işletmeler "**orta ölçekli işletme**", 100'den fazla kişi çalıştıran işletmeler "**büyük ölçekli işletme**", olarak kabul edilmektedir (Çilingir 1995:2; DİE 1994:XIII; Müftüoğlu 1997:133). Araştırmada dörtlü sınıflandırmanın tercih edilmesindeki amaç, yapılan ön çalışmada KOSGEB ve OSTİM İdaresi yetkililerinden alınan bilgiler doğrultusunda, OSTİM sanayi sitesindeki işletmelerin büyük bir çoğunluğunun çok küçük ölçekli işletmelerden oluştuğunun belirlenmesidir. Dolayısıyla, OSTİM Sanayi sitesindeki yapının tam olarak ortaya konulabilmesi açısından dörtlü sınıflandırma yapma yoluna gidilmiştir.

Bu araştırmanın evrenini, Ankara OSTİM Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi ile OSTİM kapsamında anılan, Yıldız, Kuruçayırılılar, Keresteciler, Koca Sinan, Örnek, Atisan sanayi sitelerinde faaliyet gösteren yaklaşık 2500 imalat ve hizmet sektörü işletmeleri oluşturmaktadır (OSTİM rehberi 97:8).

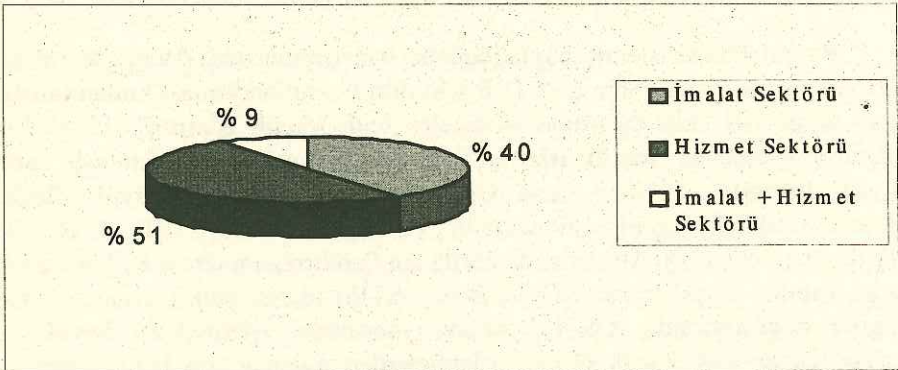
Tam sayım yapılarak veri toplama yoluna gidilmiştir. Bu amaçla bütün işletmelere anketör ziyareti gerçekleştirilmiştir. Toplam 2058 anketin geri dönüşü sağlanmıştır. Ön değerlendirme sonucunda 28 adet anket formu değerlendirilme dışı bırakılmış ve 2030 adet anket analiz kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla bu araştırmada ana kütlein %81.2' sine ulaşılmıştır.

Veri tabanının oluşturulmasında ve analiz aşamasında yapılan tüm istatistiksel işlemlerde SPSS-8 (Statistical Package for Social Science) paket programından yararlanılmıştır.

3. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

3.1. İşletmelerin Kimlik Bilgileri

Genel olarak OSTİM'deki işletmelerin %45'i imalat, %55'i hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. Ancak bazı işletmeler hem imalat hem de hizmet sektöründe birlikte faaliyet göstermektedirler. OSTİM 'deki yapının daha iyi ortaya konulması açısından, bir de üçlü sınıflandırma yapmanın da yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda işletmeler incelendiğinde, %40.1'inin imalat, %51.1'inin hizmet, %8.8'inin ise her iki sektörde birden faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir (Grafik1). Dolayısıyla OSTİM'de yer alan işletmelerin yarısından fazlasını hizmet sektörü işletmeleri oluşturmaktadır.

Grafik 1: İşletmelerin Sektörlere Göre Dağılımı

İmalat sektörü işletmelerinin alt sektörlere göre dağılımı Tablo 1'de sunulmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde, OSTİM'de yer alan imalat sektörü işletmelerinin; %61.2'sinin Metal Eşya, Ulaşım Aracı, İlimi ve Mesleki Ölçme Sanayiinde; %16'sının Diğer İmalat Sanayiinde; %12.8'inin ise Kimya-Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayiinde yoğunlaştıkları saptanmıştır.

Tablo 1 :
İmalat Sektörü İşletmelerinin Alt Sektörlere Göre Dağılımı

	n	%
Gıda İçki ve Tütün İmalatı	24	2.4
Dokuma-Giyim Eşyası ve Deri Sanayi	7	0.7
Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	19	1.9
Kağıt ve Kağıt Ürünleri Basım Sanayi	22	2.2
Kimya-Petrol, Kömür, Kauçuk, Plastik Ürün. San.	127	12.8
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	22	2.2
Metal Ana Sanayi	6	0.6
Metal Eşya Mak., Teç, Ulaşım, Mesleki Ölçme	607	61.2
Diğer İmalat Sanayi	159	16.0
TOPLAM	993	100

Hizmet sektörü işletmelerinin alt sektörler göre dağılımı Tablo 2'den incelendiğinde ise; ağırlığın %77 ile toptan ve perakende ticaret, motosiklet ve motorlu araçlar, kişisel ve ev araçlarının onarımında olduğu görülmektedir. Bunu, %8.9 ile gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri ve %6.8 ile inşaat alt sektörü takip etmektedir.

Tablo 2 :
Hizmet Sektörü İşletmelerinin Alt Sektörlere Göre Dağılımı

	n	%
İnşaat	82	6.8
Toptan ve Pera. Tic., Mot. Ve Araçlar, Kişi Eşya Onar	935	77.0
Otel ve Lokantalar	20	1.7
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	45	3.7
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	9	0.8
Gayri Menkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	108	8.9
Kamu Yönetimi ve Savunma	-	-
Eğitim	2	0.1
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	4	0.3
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	9	0.7
Evlerde Yaptırılan Hizmet İşleri	-	-
Uluslararası Örgütler ve Temsilcilikler	1	0.0
TOPLAM	1215	100.0

OSTİM'de çalışan hizmet işletmelerinin yaklaşık dörtte üçünün toptan ve perakende ticaret, motosiklet ve motorlu araçlar, kişisel ve ev eşyalarının onarımı alt sektöründe yoğunlaşmasının sebebi, motorlu araçların bakım ve onarımı, parça ve aksesuarlarının satışı ve tamiri, ara mallar ve hurda toptan

satışı, makine ve teçhizat toptan satışı ve bakımı onarımı ve hırdavat perakendeciliğinde çalışan işletmelerin ağırlığından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan işletmelerin büyüklüğü, çalışan sayısı temel alınarak incelendiğinde, %78.1'inin çok küçük ölçekli işletme (1-9 Kişi), %20.5'inin küçük ölçekli işletme (10-49 Kişi), %1.2'sinin orta ölçekli işletme (50-99 kişi) ve %0.2'sinin ise büyük ölçekli işletme (100 ve yukarısı kişi) oldukları saptanmıştır(Tablo 3).

Tablo 3 :
İşletme Büyüklüklerinin Çalışan Sayısına Göre Dağılımı

	n	%
Çok Küçük İşletme (1-9 Kişi)	1586	78.1
Küçük İşletme (10-49 Kişi)	416	20.5
Orta Ölçekli İşletme (50-99 Kişi)	24	1.2
Büyük Ölçekli İşletme (100 ve fazla)	4	0.2
TOPLAM	2030	100.0

Dolayısı ile OSTİM'in yaklaşık %80'inin, 1-9 kişi çalıştıran çok küçük ölçekli işletmelerden oluştuğu söylenebilir(Tablo 3). Burada vurgulanması gereken önemli bir husus da OSTİM içindeki 4 işletmenin 101, 108, 112 ve 118 kişi çalıştırmaları nedeniyle büyük ölçekli işletme sınıfına girmiş olmasıdır. Ancak, 4 işletmenin, personel sayısının KOSGEB, Halk Bankası ve Eximbank tanımlarına göre (Sarıaslan 1996:6; Müftüoğlu 1998:136; Mucuk 1999:116) orta ölçekli işletme sınıfına girebileceği dikkate alınarak, orta ölçekli işletmeler sınıfına dahil edilmiştir. Bu yeni sınıflamaya göre OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin %78.1'i çok küçük işletme, %20.5'i küçük ölçekli işletme ve %1.4'ü ise orta ölçekli işletmedir.

OSTİM'de faaliyet gösteren imalat ve hizmet sektörü işletmeleri, işletme büyüklüklerine göre incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4'de sunulmuştur. Tablo 4 incelendiğinde çok küçük ölçekli işletmelerin hizmet sektöründe buna karşın, küçük ve orta ölçekli işletmelerin imalat sektöründe yoğunlaştıkları görülmektedir.

Tablo 4:
İşletme Büyüklüklerinin Sektörlere Göre Dağılımı

	İmalat	Hizmet	İma + Hiz.	Toplam
Çok Küçük Ölçekli İşletme	551 34.7 67.7	925 58.3 89.1	110 6.9 61.8	1586 100 78.1
Küçük Ölçekli İşletme	250 59.9 30.6	105 25.5 10.2	61 14.7 34.3	416 100 20.5
Orta Ölçekli İşletme	14 50.0 1.7	7 25.0 0.7	7 25.0 3.9	28 100 1.4
TOPLAM	815 40.1 100.0	1037 51.1 100.0	178 8.8 100.0	2030 100.0 100.0

(*Her karedeki 1. rakam mutlak değer, 2.rakam satır yüzdesi, 3. rakam sütun üzdesidir.)

Araştırmaya katılan işletmelerin hukuki yapıları incelendiğinde, limited şirket (%59.2) ve şahıs şirketi (%33.2) şeklinde örgütlendikleri görülmektedir (Tablo 5). Anonim Şirket şeklinde örgütlenen işletmelerin oranı %6.2 iken, diğer örgütlenme şekilleri(adi komandit, kolektif, kooperatif) %1.5 oranındadır. Bu yapı içinde OSTİM'de yer alan işletmelerin kurumsallaşma eğilimi içerisinde oldukları söylenebilir.Bu sonuçlar Uludağ ve Serin (1991:43)'in araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. İşletmelerin hukuki yapıları imalat ve hizmet sektöründe faaliyet gösterme durumlarına göre incelendiğinde ise, imalat sektöründe (%64) ve her iki sektörde birden faaliyet gösteren işletmelerin (%77) limited şirket türünde yoğunlaştıkları buna karşın, şahıs şirketlerinin hizmet işletmeleri tarafından tercih edildiği (%62.9) belirlenmiştir. Bu veriler hizmet sektöründe kurumsallaşmanın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 5:
İşletmelerin Hukuki Yapılarının Sektörlere Göre Dağılımı

	İmalat	Hizmet	İma + Hiz.	Toplam
Şahıs	224	423	26	673
	33.3	62.9	3.9	100
	27.5	40.8	14.6	33.2
Limited	522	542	137	1201
	43.4	45.2	11.4	100
	64.0	52.3	77.0	59.2
Anonim	62	48	15	125
	49.6	38.4	12.0	100
	7.6	4.6	8.4	6.2
Diğer	7	24		31
	22.6	77.4		100.0
	0.9	2.3		1.5
TOPLAM	815	1037	178	2030
	40.1	51.1	8.8	100.0
	100.0	100.0	100.0	100.0

(*Her karedeki 1. rakam mutlak değer, 2.rakam satır yüzdesi, 3. rakam sütun yüzdesidir.)

Araştırmaya katılan işletmelerin yaşlarına göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir. Tablo incelendiğinde işletmelerin %34'ünün 10 yıl ve üstü yaşta, %30.3'ünün 4-9 yaş grubunda, %25.4'ünün 1-3 yaş grubunda ve %10.2'sinin ise 1 yaşından küçük olduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre, işletmelerin yaklaşık %36'sının 0-3 yaş grubu içinde yer aldığı, bunlara 4-9 yaş grubu da eklendiğinde oranın yaklaşık %66'ya ulaştığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla OSTİM'in 1980 yılında kurulduğu da gözönüne alınırsa, OSTİM'in küçük ve orta ölçekli işletme girişimcileri için kuruluş yeri seçimi kararlarında önemli bir etken olduğu ve bu bulgunun yeni sanayi siteleri oluşturulması yönünde katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Tablo 6 incelendiğinde, imalat sektörü işletmelerinin %41.5'inin 10 yıl ve üstü yaşta olduğu görülmektedir. Ayrıca tablodan yaşları bir yıldan az olan işletmeler incelendiğinde %61.5'inin hizmet işletmesi olduğu; yaşları 1-3 yaş arasına olanların ise %55.3'ünün yine hizmet işletmesi olduğu dikkati çekmektedir. Bu yapı içinde OSTİM'in son yıllarda hizmet işletmeleri için cazip bir kuruluş yeri olduğu söylenebilir.

Tablo 6:
İşletmelerin Yaşlarının Sektörlere Göre Dağılımı

	İmalat	Hizmet	İma + Hiz	Toplam
1 yıldan az	67 32.2 8.2	128 61.5 12.3	13 6.3 7.3	208 100 10.2
1-3 yaş	177 34.4 21.7	285 55.3 27.5	53 10.3 29.8	515 100 25.4
4-9 yaş	233 37.8 28.5	324 52.6 31.3	59 9.6 33.1	616 100 30.3
10 yıl ve üstü	338 48.9 41.5	300 43.4 28.9	53 7.7 29.8	691 100.0 34.0
TOPLAM	815 40.1 100.0	1037 51.1 100.0	178 8.8 100.0	2030 100.0 100.0

SD:6; X²:40.581

(*Her karedeki 1. rakam mutlak değer, 2.rakam satır yüzdesi, 3. rakam sütun yüzdesidir.)

OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin işyerlerinin mülkiyetine göre dağılımına bakıldığında, dörtte üçünün (%75.8) kira, %22.4'ünün ise mülk sahibi olduğu dikkati çekmektedir.

Araştırmaya katılan işletmelerin kapalı ve açık alanlara sahip olma durumları incelenmiş ve işyerlerinin %0.2'sinde kapalı alan, %40.2'sinde ise, açık alan bulunmadığı belirlenmiştir. Açık ve kapalı çalışma alanlarına sahip olan işletmelerin, çalışma alanlarının büyüklüğü m² bazında incelendiğinde, kapalı çalışma alanlarının 200-500 m² arasında yoğunlaştığı (%55.5), bunu %36.9 ile 200m²'den az kapalı çalışma alanına sahip işyerlerinin izlediği belirlenmiştir. 1000m²'den fazla kapalı çalışma alanına sahip işletmelerin oranı ise %1.8'dir. OSTİM'deki işletmelerin açık çalışma alanlarına sahip olup olmama durumları incelendiğinde, yaklaşık %60'ının açık alana sahip olduğu, %40'ının ise açık çalışma alanının bulunmadığı gözlenmiştir.

3.2. İşletmelerin İşgücü Yapısı

Ankete verilen cevaplara göre, OSTİM'de 16.283 kişi çalışmaktadır. Bunların %68.2'si işçi; %11.2'si ustabaşı ve %5.6'sı teknisyen / teknikerdir.

Mühendislerin oranı %4.5, işletme ve iktisat fakültesi mezunlarının oranı ise %1.3'dür (Tablo 7).

1997 OSTİM Rehberi'nde OSTİM'de yaklaşık 30.000 kişi çalıştığı belirtilmektedir. Bu veri ile araştırma sonucu arasındaki büyük fark; işletme yöneticilerinin bu konuda doğru ve güvenilir bilgi vermemiş olmalarına ve / veya anketin yapıldığı dönemde ülke çapında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle işletmelerin kapanması ve büyük oranda işçi çıkartılmasına bağlanabilir. Zaten, anket uygulaması sırasında, zaman zaman belirlenen adresteki işletmelerin kapanmış olduğunun gözlenmesi de bu varsayımı destekler niteliktedir.

Tablo 7 :
İşletmelerde Çalışan Personelin Türlerine Göre Dağılımı

	n	%
İşçi	11.098	68.2
Ustabası	1.827	11.2
Teknisyen/Tekniker	909	5.6
Mühendis	729	4.5
İşletme, iktisat mezunu	211	1.3
Bun. Dış. İdari Personel	902	5.5
Diğer	607	3.7
TOPLAM	16.283	100

OSTİM'de çalışan işletmelerin işgücü devir oranını belirlemek amacıyla ankete katılan işletme yöneticilerine, son bir yıl içerisinde işten ayrılan veya işten çıkarılan eleman sayısı sorulmuş ve bu rakam toplam 4.132 kişi olarak tespit edilmiştir. Buradan OSTİM'in yıllık işgücü devir oranı %22.5 olarak hesaplanabilir (Sloane 1983 : 528). Bu oran OSTİM'de son bir yıl içerisinde her yüz personelden 23'ünün çeşitli nedenlerle işletmelerden ayrıldığını göstermektedir. Buradan hareketle OSTİM'in personel sayısı bakımından esnek, hızla büyüyen küçülebilen işletmelerden oluşan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

OSTİM'de çalışan personel cinsiyet bazında incelendiğinde %6.2'sinin kadın %93.8'inin ise erkek olduğu görülmektedir. Bu durum OSTİM çalışanlarının çoğunluğunun erkeklerden oluştuğunu göstermektedir. OSTİM'de istihdam edilen işgücü türünün cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, kadın çalışanların %49.9'unun işçi, %24.2'sinin ise sekreterlerin ağırlıkta olduğu "idari personel" oluşturmaktadır. Kadın teknisyen/teknikerlerin oranı %4.6, işletme-iktisat fakültesi mezunlarının oranı %3.4'dür. Kadın çalışanlar içerisinde mühendislerin oranı ise %3'tür. Erkek personelin yaptığı

işin türüne göre dağılımına bakıldığında; OSTİM'de çalışan erkeklerin %69.4'ünün işçi, %11.9'unun ise ustabaşı olduğu dikkati çekmektedir. Erkek teknisyen/ teknikerlerin oranı ise %5.6'dır. Bunu %4.6 ile mühendisler ve %1.2 ile işletme-iktisat fakültesi mezunları izlemektedir.

OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerde istihdam edilen tüm personelin %4.5'ini oluşturan mühendislerin, yarısından fazlası (%55.8) makina mühendisidir. Bunu %11 ile elektrik-elektronik mühendisleri, %14.4 ile diğer mühendisler izlemektedir (Tablo 8). Diğer mühendisler grubu içerisine ziraat, jeoloji, maden, fizik, çevre ve gıda mühendisleri ile mimarlar girmektedir. OSTİM'de çalışan kimya mühendislerinin toplam içerisindeki oranı %6.6'dır. Bunu sırası ile metalürji mühendisleri (%5.2); inşaat mühendisleri (%4.5) ve endüstri mühendisleri (%2.5) izlemektedir.

Tablo 8:
İşletmelerde Çalışan Mühendislerin Branşlarına Göre Dağılımı

	n	%
Makine Mühendisi	407	55.8
Elektrik / Elektronik Müh.	80	11.0
Endüstri Mühendisi	18	2.5
İnşaat Mühendisi	33	4.5
Metalürji Mühendisi	38	5.2
Kimya Mühendisi	48	6.6
Diğer	105	14.4
TOPLAM	729	100.0

3.3. İşletme Sahip ve Yöneticilerinin Yapısı

OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin, işletme sahibi ve/veya ortaklarının yarısından fazlası (%52.1) 40 yaşın altındadır. Bunu %40.7 ile 40-55 yaş grubunda yer alanlar izlemektedir (Tablo 9). Dolayısıyla OSTİM'in genç girişimcilerden oluşan bir profile sahip olduğu söylenebilir.

Bu girişimcilerin eğitim durumları incelendiğinde yaklaşık %40'ının ilkokul veya ortaokul mezunu olduğu, bunu %31.5 ile lise mezunlarının izlediği görülmektedir. Üniversite mezunlarının oranı ise %29.2'dir (Tablo 9).

İşletme sahibi veya ortaklarının eğitim durumlarının işletme büyüklüğüne göre dağılımında ilkokul ve ortaokul mezunlarının çok küçük ölçekli işletmelerde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Araştırma bulgularına göre, işletme sahibi veya ortaklarının %47.2'sinin mesleki deneyim süreleri 16 yıl ve üstüdür. Bunu %34.1 ile 6-15 yıl deneyim süresine sahip olanlar izlemektedir (Tablo 9).

Tablo 9:
İşletme Sahibi/Ortaklarının Yaş, Eğitim ve Mesleki Deneyimlerine Göre Dağılımı

	n	%
YAŞ		
40 yaşın altında	1.854	52.1
40-55 yaş	1.448	40.7
56 yaş ve üstü	256	7.2
EĞİTİM		
İlkokul – Orta okul	1.399	39.3
Lise	1.120	31.5
Üniversite	1.039	29.2
MESLEKİ DENEYİM		
0-5 yıl	666	18.7
6-15 yıl	1.214	34.1
16 yıl ve üstü	1.678	47.2
TOPLAM	3.558	100.0

Sonuç olarak, OSTİM'de faaliyet gösteren işletme sahip/ortaklarının genel yapısı gözlemlendiğinde, eğitim düzeyi düşük, ancak mesleki deneyimi yüksek gençlerden oluştuğu söylenebilir.

Girişimcilik bağlamında en çok araştırılan değişkenlerden birisi eğitimidir. Girişimci olabilmek için ne tür bir eğitimin gerekli olduğu yönünde değişik yaklaşımlar bulunmaktadır. Genellikle küçük işletmecilerin eğitim düzeyinin, firmanın büyüme ve gelişmesi üzerinde etkili olduğu, ancak işletmenin ayakta kalabilmesi ile fazla ilintisi olmadığı belirlenmiştir (Sexton, Kasarda 1992: 307). Ancak Bates (1990:551)'e göre; küçük sanayi sahiplerinin eğitimi ticari bankalardan işletmenin alabileceği kredi miktarını belirleyen temel değişkendir. Dolayısıyla eğitim durumu işletmenin yaşayabilme olasılığını belirlemektedir (Çilingir, Sayın 1995:6). Bu bağlamda OSTİM'de faaliyet gösteren girişimcilerin, işletmeyi kurarken ve yönetirken mali destek sağlama, işletme planı hazırlama, pazar araştırması yapma, tatmin edici üretim gerçekleştirme ve mali raporlar hazırlama aşamalarındaki başarıları artırma yönünde danışmanlık ve eğitim hizmetlerine gereksinimleri olduğu söylenebilir.

3.4. Profesyonel Yönetici İstihdamı ve Yöneticilerin Eğitim Durumları

Ankete katılan işletmelere, üst düzey profesyonel yönetici istihdam edip etmedikleri sorulmuş ve %83'ünün profesyonel yönetici çalıştırmadıkları belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin önemli bir kısmının profesyonel yönetici istihdam etmedikleri söylenebilir. Bu durum küçük ve orta ölçekli işletmelerin en önemli nitel özelliği olan girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin aynı kişide toplanması eğilimi ile açıklanabilir.

OSTİM'de istihdam edilen üst düzey yöneticilerin eğitim durumlarına bakıldığında %67.6'sının üniversite mezunu, %24.3'ünün lise mezunu oldukları gözlenmektedir. %8.1'inin ise yüksek lisans-doktora derecesi bulunmaktadır (Tablo 10). Bu sonuçlar doğrultusunda OSTİM'de istihdam edilen profesyonel yöneticilerin dörtte üçünün üniversite ve lisansüstü eğitime sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 10 :
İşletmelerin İstihdam Ettikleri Üst Düzey Profesyonel
Yöneticilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	n	%
Lise	84	24.3
Üniversite	234	67.6
Yüksek lisans-Doktora	28	8.1
TOPLAM	346	100.0

Tablo 11:
İşletmelerin Üst Düzey Profesyonel Yönetici İstihdam Etme Durumlarının
İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı

	Çok Küçük Ölçekli İşletme	Küçük Ölçekli İşletme	Orta Ölçekli İşletme	Toplam
Yönetici Var	190 54.9 12.0	143 41.3 34.4	13 3.8 46.4	346 100 17.0
Yönetici Yok	1396 82.9 88.0	273 16.2 65.6	15 0.9 53.6	1684 100 83.0
TOPLAM	1586 78.1 100.0	416 20.5 100.0	28 1.4 100.0	2030 100.0 100.0

Tablo 11 incelendiğinde, çok küçük ölçekli işletmelerin %88'inde yönetici istihdam edilmezken, orta ölçekli işletmelerde bu oran %50'lere düşmektedir. Bu veriler doğrultusunda OSTİM'de işletme ölçeği büyüdükçe profesyonel yönetici kullanma oranının arttığı söylenebilir.

3.5. İşletmelerin Eğitim Faaliyetleri

OSTİM'de yer alan işletmelerin çalışanlarına yönelik herhangi bir eğitim faaliyetinde bulunup bulunmadıkları incelendiğinde, araştırmaya katılan işletmelerin yaklaşık %53'ünün çalışanlara yönelik eğitim faaliyeti gerçekleştirdiği, %47'sinin ise herhangi bir eğitim faaliyetinde bulunmadıkları belirlenmiştir.

Günümüzde rekabet edebilmenin temel koşullarından birinin eğitilmiş iş gücü olduğu düşünülürse, eğitim ihtiyacının sektörel bazda belirlenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle, herhangi bir eğitim faaliyetinde bulunmayan işletmeler sektörel bazda incelendiğinde %56.3'ünün hizmet işletmesi, %37.7'sinin imalat işletmesi, %6.0'ının ise her iki sektörde de faaliyet gösteren işletmeler olduğu görülmüştür (Tablo 12).

Tablo 12:
Eğitim Faaliyetinde Bulunmayan İşletmelerin Sektörlere Göre Dağılımı

	n	%
İmalat Sektörü	360	37.7
Hizmet Sektörü	538	56.3
İmalat + Hizmet Sektörü	58	6.0
TOPLAM	956	100.0

Çalışanlara yönelik düzenli eğitim faaliyeti gerçekleştiren işletmelerin, %55.6'sının kurum içinde eğitim sürdürdüğü, %23.0'ünün kurum dışındaki faaliyetlerden yararlandıkları (KOSGEB ve üniversitelerin sundukları eğitim hizmetleri gibi), %21.4'ünün ise, hem kurum içi eğitim, hem de kurum dışı eğitim faaliyetlerini birlikte yürüterek personeli eğittiği saptanmıştır.

Çalışanlara yönelik düzenli eğitim faaliyeti gerçekleştiren işletmeler sektörel bazda incelendiğinde; imalat işletmelerinin %55.7'sinin kurum içi, %23.1'inin kurum dışı eğitim, %21.2'sinin ise her iki eğitim türünü birden kullandıkları görülmektedir. Hizmet işletmeleri ile imalat sektörü işletmelerinin personeline yönelik eğitim faaliyeti gerçekleştirme türü ve oranları arasında önemli bir farklılık olmadığı dikkati çekmektedir. Ancak, imalat ve hizmet

sektöründe birlikte faaliyet gösteren işletmelerin diğerlerine göre en önemli farkı, kurum dışından eğitim alma oranında artış olmasıdır (%26.7) (Tablo 13).

Tablo 13 :
Eğitim Faaliyetlerinde Bulunan İşletmelerin Gerçekleştirdikleri Eğitim Türünün Sektörlere Göre Dağılımı

	İmalat		Hizmet		İmalat + Hizmet	
	n	%	n	%	n	%
Kurum İçi Eğitim	253	55.7	284	56.8	60	50.0
Kurum Dışı Eğitim	105	23.1	110	22.0	32	26.7
Kurum İçi+Dışı Eğitim	96	21.2	106	21.2	28	23.3
TOPLAM	454	100.0	500	100.0	120	100.0

OSTİM'de yer alan işletmelerin eğitim faaliyetleri genel olarak değerlendirilecek olursa yaklaşık yarısının düzenli personel eğitimi faaliyetinde buldukları ve bunların da yarısından fazlasının kurum içi eğitim faaliyetini tercih ettikleri söylenebilir. Ayrıca, hizmet sektörü işletmelerinin imalat sektörü işletmelerine göre, çalışanların eğitim faaliyetine nispeten daha fazla önem verdikleri bir diğer bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.6. İşletmelerin Genel Sorun Alanları

Ankete katılan işletme yöneticilerine, işletmelerinin sorunlarını, literatür taraması ve ön araştırma sonucunda saptanan genel sorun alanları çerçevesinde, önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Belirlenen genel sorun alanları; finansman temini ve etkin kullanımı, üretilen mal ve hizmetlerin pazarlanması, üretim faktörlerinin temini ve üretim faaliyetleri sırasında karşılaşılan teknik sorunlar, nitelikli iş gücü istihdamı, kullanılan hammadde ve malzeme ile üretilen mal ve hizmetlerin kalite ve standartlara uygunluk derecesi, yeni teknolojileri elde etme ve uyum sağlama, genel yönetim sorunları ile araştırma-geliştirme faaliyeti yapma durumlarıdır. Bu çerçevede alınan cevaplar Tablo 14 de sunulmuştur. Tablo 14'de görüldüğü gibi, 1. derecede önemli sorun "finansman" (%40.8), 2. derecede sorun "pazarlama" (%20.7) ve 3. derecede önemli sorun ise "personel"e (%17.0) ilişkin sorunlardır. OSTİM'de çalışan işletmelerin en az önemli olarak değerlendirdikleri sorun alanları ise, "genel yönetim" (%1.2), "kalite- standart" (%3.2) ve "AR-GE"dir (%3.6).

Tablo 14:
Genel Olarak İşletmelerin Belli Başlı Sorun Alanlarının Önem Derecesine Göre Dağılımı

	Sorun Alanlarının Önem Derecesi			Ağırlıklı		Önem Sırası
	1. Derece	2. Derece	3. Derece	Toplam*	%	
Finansman	1.130	239	91	3.959	40.8	(1)
Pazarlama	317	452	157	2.012	20.7	(2)
Üretim	84	167	156	742	7.6	(4)
Personel	239	355	220	1.647	17.0	(3)
Kalite-Standart	29	63	99	312	3.2	(7)
Teknoloji	54	132	147	373	5.9	(5)
Genel Yönetim	11	22	38	115	1.2	(8)
Ar-Ge	33	62	126	349	3.6	(6)
TOPLAM				9709	100.0	

*Ağırlıklı Toplam= "1.Derece frekansı X 3 + 2.Derece frekansı X 3 + 3.Derece frekansı X1" şeklinde hesaplanmıştır (Zeisel 1982 : 67-68 ; Pınar ve Ateş 1983 : 49-50).

İşletmelerin sorun alanlarının önem dereceleri, OSTİM'de ağırlıklı olarak faaliyet gösteren, hem imalat (kimya, petrol, plastik sanayi; metal eşya sanayi; diğer imalat sanayi;) hem de hizmet (inşaat, toptan veya perakende ticaret, gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri) alt sektörleri bazında incelendiğinde, ilk üç sırayı alan sorun alanlarının değişmediği, dolayısıyla belli başlı sorunların finansman, pazarlama ve personel sorunu şeklinde sıralandığı dikkati çekmektedir. Finansman ve pazarlama sorunlarının en önemli iki sorun olarak gösterilmesi Çilingir ve Sayın'ın imalat işletmeleri üzerine yaptığı araştırmayla da paralellik göstermektedir (Çilingir, Sayın 1995: 25).

Ancak elde edilen sonuçlarda dikkati çeken bir diğer önemli nokta; işletmelerin genel yönetim sorununu en önemsiz sorun olarak belirtmiş olmalarıdır. Aslında finansman, pazarlama ve personel olarak sıralanan ilk üç sorun alanının temelinde işletmelerin yönetim eksikliğinin yattığı kabul edilen bir gerçektir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bu konuda daha önce yapılmış olan araştırmaları (Müftüoğlu,1997:269; Özgen ve Doğan,1997:98) da destekler niteliktedir.

Araştırmanın profesyonel yönetici istihdamı ve yöneticilerin eğitim durumları bölümünde değinildiği gibi (Tablo:10), OSTİM'deki küçük ve orta ölçekli işletmelerin profesyonel yönetici kullanma oranları çok düşüktür. Buradan, küçük ve orta ölçekli işletmelerde girişimcilik ve yöneticilik niteliklerinin tek bir kişide bütünleştiği görülmektedir. Oysa, içinde bulunulan

rekabet koşullarında, çevresel faktörlerin hızla değişiyor olması, hızlı, doğru ve etkin karar almayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, bu görevi üstlenen kişilerden işletme çevresini iyi analiz etmeleri, fırsat ve tehditleri doğru değerlendirerek işletmenin üstün ve zayıf yönlerini iyi belirlemeleri beklenmektedir. Bu araştırma sonucunda, araştırmaya katılanların genel yönetim sorununu önemsiz olarak değerlendirmeleri de dikkate alınacak olursa, aslında KOBİ'lerin sorunlarının temelinde "yönetim" in öneminin farkında olmamalarının yattığı söylenebilir. Dolayısıyla, yönetim eksikliği sorunlarının finansman, pazarlama ve personel gibi sorunlara yansıdığı düşünülmektedir. Dikkate alınması gereken bir diğer önemli nokta da, finansman sorununun, sadece finansman temini olarak algılanması, buna karşın, finansman fonlarının etkin şekilde kullanılmasının öneminin gözardı edilmesidir.

4. Sonuç ve Öneriler

Türkiye'nin en büyük, küçük sanayi sitelerinden birisi olan Ankara Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) 'de yer alan işletmelerin profillerini ve sorunlarını belirlemeye yönelik olarak yapılan bu araştırma sonucunda, elde edilen temel bulgular şu şekilde özetlenebilir.

- OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin yarısından fazlasını hizmet işletmeleri oluşturmaktadır.
- Hizmet sektörü işletmelerinin alt sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, ağırlığın "toptan ve perakende ticaret, motosiklet ve motorlu araçlar, kişisel ve ev eşyalarının onarımı"nda yoğunlaştığı (%77) görülmektedir. İmalat sektöründe ise ağırlık "metal eşya, ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme sanayii"nde dir(%61.2).
- OSTİM'in yaklaşık %80'i 1-9 kişi çalıştıran çok küçük ölçekli işletmelerden oluşmaktadır.
- OSTİM' deki işletmelerin yaklaşık %60'ı limited şirket, %6.2'si anonim şirket şeklinde örgütlenmiştir. Dolayısı ile işletmelerin kurumsallaşma eğilimi içinde oldukları gözlenmiştir.
- OSTİM' deki işletmeler, işyerlerinin mülkiyeti bazında incelendiğinde, dörtte üçünün kiracı olduğu dikkati çekmektedir. Bununda işletmelere önemli bir mali yük getirdiği düşünülebilir.
- OSTİM'in yıllık işgücü devir oranı %22.5 dir. Bu bulguya göre OSTİM'in personel sayısı bakımından esnek, hızla büyüyüp küçülebilen işletmelerden oluşan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.
- OSTİM'de çalışanların %68.2'si işçi, %11.2'si ustabaşı, %5.6'sı teknisyen, %4.5'i de mühendistir. İşletme-iktisat fakültesi mezunu çalışanların oranı ise %1.3'dür. Günümüzde kaynakların etkin ve verimli kullanımının

önemi dikkate alındığında, mühendis ve işletme/iktisat fakültesi mezunu çalışan sayısının yetersiz olduğu söylenebilir.

- OSTİM'deki işletmelerin sahip/ortaklarının genel yapısı incelendiğinde, eğitim düzeyi düşük, ancak mesleki deneyimi yüksek gençlerden oluştuğu söylenebilir.

- OSTİM'de faaliyet gösteren işletmelerin %83' ü profesyonel yönetici istihdam etmemektedir. Bu yapı, KOBİ'lerin ön önemli nitel özelliği olan girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin aynı kişide toplanması eğilimi ile açıklanabilir.

- Araştırmaya katılan işletmelerin yaklaşık yarısı çalışanlara yönelik düzenli eğitim faaliyeti gerçekleştirmektedir. Eğitim faaliyetlerinin de genellikle kurum içinde sınırlı kaldığı dikkati çekmektedir. Bu yapı imalat ve hizmet işletmelerinde benzerlik gösterirken, her iki sektörde birden faaliyet gösteren işletmelerde eğitim faaliyetlerinin kurum içinden kurum dışına doğru kaydığı gözlenmektedir.

- OSTİM 'de faaliyet gösteren işletmelerin 1.derecede önemli sorun olarak gördükleri konu finansman teminidir . Bunu üretilen mal ve hizmetlerin pazarlanması ve nitelikli personel istihdamı sorunları izlemektedir. İşletmenin genel yönetimi ise, en önemsiz olarak algıladıkları sorun alanıdır.

Bu sonuçlar doğrultusunda OSTİM' de faaliyet gösteren KOBİ'lerin sorunlarının çözümüne ilişkin aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Araştırmada, OSTİM'de yıllık işgücü devir oranının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu oran OSTİM'in personel sayısı bakımından esnek bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir. Bu yapının en önemli sakıncası, uzmanlık, mesleki bilgi birikimi ve işletme-personel bütünleşmesini engellemesidir. Yıllık işgücü devir oranının yüksek olmasının, insan kaynaklarına yeterli önemin verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yüksek rekabet gücüne sahip olmak isteyen işletmeler teknoloji ile desteklenmiş, vasıflı, konusunda uzman, mesleki bilgi birikimine sahip, esnek ve işletme amaçları doğrultusunda motive edilmiş işgücüne sahip olmalıdırlar. Bu özelliklere sahip işgücü de ancak ihtiyaca göre belirlenmiş eğitim programları ile sağlanabilir. Bu nedenle, meslek kuruluşları ve KOBİ'lere hizmet sunan kurumlar (KOSGEB, TÜBİTAK, İGEME, Mesleki Eğitim Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA), Halk Bankası, Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET), Millî Prodiktivite Merkezi (MPM), Ticaret ve Sanayi Odaları, Teşebbüsü Destekleme Ajansı (TDA), Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV), üniversiteler vb.), periyodik olarak, uluslararası standartlara uygun, KOBİ'lerin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim programları düzenlemeli ve danışmanlık hizmetleri vermelidirlere.

• Yapılan araştırmada, işletmelerin yarısından fazlasının kurum içinde eğitim sürdürdüğü gözönüne alınırsa, düzenlenecek nitelikli eğitim programlarıyla kurum dışı eğitim faaliyeti gerçekleştirme oranını da yükseltmek mümkün olacaktır.Bu tür eğitim programlarında özellikle dikkat edilmesi gereken konular; eğitimin çağdaş, amaca yönelik olarak hazırlanması, etkili biçimde sanayi sitesi içinde duyurulması ve işletmelere yük getirmeyecek bir bedel karşılığında sunulmasıdır.Düzenlenecek eğitim programları kapsamında, sık sık sözü edilen, ancak etkili bir şekilde gerçekleştirilemeyen üniversite-sanayi işbirliği de geliştirilmelidir.

• Araştırma sonucu elde edilen önemli bir bulgu da, işletmelerin mevcut sorunlarının kaynağını, genel ekonomik krizden kaynaklanan talep yetersizliği olarak göstermeleridir. Bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla, işletme sahip ve yöneticilerinin işletmelerin zayıf ve güçlü yanlarını belirleme, çevredeki tehdit ve fırsatları görebilme konularında eğitim alarak işletme çevresini iyi analiz etme yeteneklerini geliştirmeleri önerilebilir. Bu yolla, hızla değişen çevre şartlarını hemen algılayabilen ve aynı ölçüde hızlı, doğru ve etkin kararlar alabilen girişimci ve yöneticiler yetiştirilebilecektir.Bu konuda hizmet verebilecek en etkili kuruluşların ise KOSGEB ve üniversiteler olduğu düşünülmektedir.Ayrıca yeni ürünlerle yeni pazarlara açılma yönünde işletmeleri yönlendirebilecek bir kurum da İGEME dir.

• OSTİM'deki işletmelerin büyük bir çoğunluğunda girişimci, yönetici ve mülkiyet genellikle aynı kişide toplanmaktadır.OSTİM' deki sahip ve yöneticilerin eğitim durumları göz önüne alındığında, girişimcilik ve yöneticilik niteliklerinin aynı kişide toplanmasının mümkün olması oldukça güç görünmektedir. Bu nedenle, KOBİ sahip/yöneticileri girişimcilik ve yöneticilik konularında eğitilmeli ve bu kişilere kendilerini yetiştirmelerinin ne derece önemli olduğu kavratılmalıdır. Çünkü üretkenlik artışı sağlamanın yollarından biri de küçük sanayiciyi eğitmektir.Bu yönde girişimcilere kurs, seminer ve konferanslar düzenlenmeli, çeşitli danışmanlık hizmetleri yanında iletişim teknolojilerinden de yararlanarak bilgi hizmeti sunulmalıdır.

• OSTİM'deki işletmelerin en önemli sorunlarının başında finansman, pazarlama ve personel yönetimi sorunu gelmektedir.Ancak araştırmaya katılan işletmeler "genel yönetim" sorununu en önemsiz sorun olarak görmekteyler. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, aslında sözü edilen bu sorunların temelinde, işletmelerin yönetim eksikliğinin yatmasıdır. "Yönetim" in öneminin farkında olmama durumu, girişimci ve yöneticilerin eğitim durumları göz önüne alındığında doğal bir sonuç olarak görülebilir.. Buradan hareketle, girişimci ve yöneticilerinin, yöneticilik ve girişimcilik konularında eğitilmelerinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Kuşkusuz ulaşılan bu sonuçlar Türkiye’de büyüklük açısından önemli bir küçük sanayi sitesi olarak kabul edilen OSTİM’deki işletmeleri yansıtmaktadır. Daha geniş kapsamlı sonuçlar elde etmek amacıyla bundan sonraki araştırma konusu bölgesel KOBİ özellikleri ve sorun alanları üzerine olabilir.

Kaynakça

- BATES, Timothy., 1990, “Entrepreneur Human Capital Inputs and Small Business Longevity”, *The Review of Economics and Statistics*, Vol.LXXII, No.4
- ÇİLİNGİR, Canan ve E.Sayın, 1995, *Küçük Ölçekli İmalat Sanayiinde Girişimcilik Eğitimi: Ostim Örneği*, OSİAD Yayını, Ankara.
- DİE, 1994, *Türkiye’de İmalat Sanayinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri 1991*, DİE Yayını, Ankara.
- DİE, 1999, *Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri 1995*, T.C Başbakanlık DİE, Ankara
- GÜCELİOĞLU, Ömer, 1992, *Mevzuatın Esnaf-Sanatkar ve Küçük İşletmecilere Maliyeti – Ankara Siteler Örneğinde Bir Saha Araştırması*, Ankara
- GÜMÜŞOĞLU, Şevkinaz., 1993, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Başarısında Kurumsal Kültür” *TMMOB’93 Sanayi Kongresi*, Ankara
- KARABIYIK, Lale E., 1997 *Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkilerinin KOBİ’ler Açısından Araştırılması*, AB Ofset, Ankara.
- MPM, 1993, *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri Gereksinimi*, Ankara
- MUCUK, İsmet, 1999, *Modern İşletmecilik*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer, 1993, *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar ve Öneriler*, 3.Baskı, Desen Ofset A.Ş., Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer, 1997, *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar- Öneriler*, EGS Bank Yayını, Ankara,
- NOOTEBOOM, Bart, 1988, “The Facts About Small Business and The Real Values of Its Life World” *American Journal of Economics and Sociology*, Vol.4, No:3.
- OSTİM, 1997, *OSTİM Ürünler ve Hizmetler Rehberi*, Mina Ajans, Ankara.

- ÖZGEN, Hüseyin ve S.Doğan, 1997, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Tübitak Matbaası, Ankara.
- PINAR, M.Cengiz ve Hüseyin Ateş, 1983, *Pazarlama Araştırmaları*, Toros Matbaacılık, Reklamcılık A.Ş., İstanbul.
- SARIASLAN, Halil, 1996, *Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, TOBB Genel Yayın No: 309, Ankara.
- SEXTON, Donald L., John D.Kasarda, 1992, *The State of the Art of Entrepreneurship*, Boston.
- SLOANE, Arthur A., 1983, *Personnel Managing Human Resources*, Prentice-Hall Inc. New Jersey
- ULUDAĞ, İlhan., Vildan Serin, 1991, *Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler* İTO, İstanbul.
- YÜKSELEN, Cemal, 1992, "Küçük İşletmelerde Yönetici Profili" *Pazarlama Dünyası*, Yıl:6, Sayı:36.
- ZEISEL, Hans, 1982, *Sosyal Araştırmada Sayısal Anlatım*, Çev:Onur Kumbaracıbaşı, Gazi Üniversitesi Yayın no: 12.

